

VYBRANÉ KAPITOLY Z FILOSOFIE A ETIKY

U3V

Zuzana Svobodová

Řecké drama a jeho etické otázky.

Co je etické a co je neetické?

Co je morální a co je nemorální?

Co je mravné a co je nemravné?

Co je mravné a co je nemravné?

Co je morální a co je nemorální?

Co je etické a co je neetické?

K etymologii etiky

ETHÍDZÓ: navykám, učím, navádím, zvykám (si)

TO ETHOS: *zvyk*, *obyčej*, *mrav*

ETHÓ: svůjím, dle svého zvyku, obyčejně

TO ETHISMA: navyknutí, navedení, zvyk

TO ETHNOS: svojet', svojina; množství sobě navzájem zvyklé; tovaryšstvo, spolek, sbor, zástup druhů; rod, národ; lid; stav; hejno; stádo; roj (včel)

TO ÉTHOS: *svá*, *vlastní*, *obvyklá místa* (pastvy, bydliště), *sídla*, *vlast*, *zvyk-lost*, *obyčej*; *mravnost*, *povaha*, *myšlení*, *smýšlení*; podle Aristotela *vzor mravního jednání*

K pojmosloví v etice

Etika kriticky zkoumá legitimitu nároků na morální platnost, **chce** metodicky a systematicky **zprostředkovat vhléd do smyslu morálního jednání**; týká se kritérií, která se užívají ke stanovení cílů (x etika nestanovuje, který konkrétní cíl je morálně dobrý a hodný úsilí pro každého) – ukazuje možné cesty, při hledání a posuzování jednání; zabývá se morálními přesvědčeními (morálkami) a usiluje ukazovat cesty, na nichž se člověk může sám uskutečňovat ve svém lidství (chce přivádět k mravní kompetenci, mravní integritě, umožňovat a podporovat ji);

Ve vlastním smyslu eticky jedná ten, kdo předávaná pravidla chování a hodnotová měřítko nedodrží mechanicky a rutinně, ale kdo si zvykl (zdatnost, ctnost, šlechtnost) konat až na základě nahlédnutí a úvahy;

Etika je praktická filosofie, reflexe morálního jednání (společenského: „morálka“ i individuálního: „mravnost“) a usuzování v horizontu toho, co je správné a dobré (tj. z hlediska morální kvality, která je označována jako moralita).

Etická reflexe usiluje o dosažení odůvodněných (argumenty, reflexe) výstupů, které je možné prokázat jako subjektivně platné i (odůvodněně) intersubjektivně závazné.

K pojmosloví v etice

- **předmět etiky:** morální jednání a usuzování, hodnocení, zvažování
- **morální jednání:** jednání, která uplatňují nárok na morální **kvalitu** (je to morální? – je to mravně dobré?)
- **mrav** – mravní, mravné – co se líbí, zvyk, tradice, postoj, konvence
- **morálka** – morální: celek příkazů, zákazů, postojových vzorců, zvyklostí, tradic, mravů, konvencí společnosti – je dějinná (proměnná), existují skupinové, diferencované morálky;

K pojmosloví v etice

- **étos**: celek morálního chování a jednání lidí ve společnosti, zahrnuje obyčeje, mravy, tradice, zvyklosti, přesvědčení v oblasti toho, co je či není morální či mravné; étos skupiny, povolání (etický kodex zaměstnanců, firem), profese (advokátů, sociálních pracovníků, novinářů, lékařů, ...); projekt Světový étos.
 - **moralita** – princip všech morálek, který legitimuje morálku jako morální morálku; základní kvalita lidského jednání, tj. jednání svobodného a na základě vlastního úsudku (dobro – zlo, svoboda – determinace, morálka, štěstí)
 - **mravnost** – aplikovaná moralita; mravní jednání – reflektované, zamýšlené a svobodně zvolené jednání;
- pozor: „to etos“**: řecky znamená „rok, rok co rok, rok po roku“ – pozor tedy na výslovnost „e/éthos“ s „h“; případně na prodloužené „é“ (étos politické strany);

Počátky evropské etiky?

Rozlišování

- východisek
- cílů
- hodnota, význam, smysl, příčina, logos, arché, telos
- pohádky, příběhy, mýty
- Kdo je schopen rozlišovat?

Vaše pohádky?

- Vaše příběhy?
- Vaše mýty?
- Proč jsou právě tyto ty Vaše nejoblíbenější? / Proč je právě tato pohádka či tento příběh pro Vás tím podstatným?
- Napište mi: d14@volny.cz

Učí umění?

- Učí antická dramata?
- V jakém smyslu lze hovořit o antických dramatech jako o etice?

Poznej sám sebe

- Cesty k sebepoznání

Vznik antické tragédie

- Proměny společnosti (polis) od aristokratické k demokratické
- Tragický hrdina, tragická hrdinka
- Po dvou stoletích již Aristotelés nerozumí, co značí tragický hrdina
- Spravedlnost vnější (zákona, nomos), spravedlnost vnitřní (přirozená, fysis)

Aischylos (525–456 př. Kr.)

- Napsal 90 tragédií, pouze sedm z nich se dochovalo v celém znění, nejslavnější a jediná úplná dochovaná trilogie Oresteia. 72 tragédií známe alespoň podle názvu.
- *Peršané* – o vítězství Řeků v bitvě u Salamíny.
- *Prosebnice* (Hiketidés) – 50 Danaových dcer prchá z Egypta, aby se nemusely provdat za své bratrance. Pronásledované Egyptány se Danaovny dostávají do Argu. Panovník-král Argu se rozhoduje, zda je přijme a vyvolá tak válku s Egyptem, nebo je odmítne a vyvolá tak hněv Dia, neboť je dobré poskytnout pohostinství. Král dívky přijme, ale když za několik dní dorazí i rozzuřených 50 bratranců-ženichů, král s nimi dohodne svatby. Nevěsty slíbí svému otci, že všechny zabijí své manžely o svatební noci. 49 z nich tak učiní, jedna se ale do manžela zamiluje a nechá ho naživu. Tito manželé se stali symbolem manželské lásky.
- *Sedm proti Thébám* (Hepta epi Thébás) – z roku 467 př. Kr., o výpravě Oidipova syna Polyneika proti Thébám, aby jeho bratra zbavil vlády; příběh končí smrtí obou bratrů. Jejich sestra **Antigona** i přes zákaz vládce Théb rozhodne pohřbít Polyneika. Konflikt oddanosti k tradicím a bohům (pohřbít mrtvé) a poslušnosti k zákonům vládce města. Končí smrtí Antigony.
- *Upoutaný Prométheus* (Prométheus desmótés) – titán Prométheus přinesl i přes Diův zákaz lidem oheň. Za trest připoután ke Skythské skále, ve hře nakonec svržen do nitra země.
- *Oresteia* – jediná úplně dochovaná antická trilogie, z roku 458 př. Kr., její části jsou *Agamemnon*, *Oběť na hrobě* a *Usmířené lítice*. Agamemnón obětoval svou dceru Ífigenii, po návratu z trójské války zabit manželkou Klytaimnéstrou a jejím milencem Aigisthem. Syn Orestés ho na radu bohů pomstí (zabije vraha i svou matku), pronásledován Líticemi, zešílí, hledá pomoc u Athény, která Lítice usmíří a Orestovi je odpuštěno.

Aischylos (525-456 př. Kr.)

- *Peršané*
- *Prométheus*
- *Oresteia*: <http://www.fysis.cz/Texty/aischylos/index.htm>

Sofoklés (497/496 – 406/405 př. Kr.)

- *Král Oidipús* – 427 př. Kr. o trestu za čin spáchaný nevědomky
- *Antigoné* – 422 př. Kr.
- *Élektrá* – 410 př. Kr. mykénská princezna, dcera Agamemnóna, pomstí otce. S bratrem Orestéem zabijí matku Klytaimnéstru i jejího nového manžela Aigistha.

Eurípídés (480 – 405 př. Kr.)

- Z 92 her se v celku zachovalo pouze 18 tragédií a 1 satyrské drama.
- *Médeia* (431) – nejznámější dílo, plavba Iasóna Argonautů pro zlaté rouno. O ženě, která kvůli lásce zradí i rodinu a nakonec je sama zrazena.
- *Hekabé* (424) – manželka posledního trojského krále Priama, vzor ženy a matky, ve hře obětování její dcery Polyxeny hrobu Achilleovu a pomsta Hekabina za usmrcení nejmladšího jejího syna Polydora, vykonaná na thráckém králi Polyméstorovi.
- *Élektra* (420)
- *Héraklés*